

פרפראות

פאר

פרשת מצורע שבת הגדול

ביאור הכתוב

והנה לא הפך

הנגע את עינו

ע"ד ספר

יצירה

פרפראות פאר

והנה לא הפך הנגע את עינו ע"ד ספר יצירה

מפתח נושאים מצורע שבת הגדול תשפ"ב

א, ביאור במ"ש במצורע עץ ארז שני תולעת ומים חיים

כתיב (ויקרא י"ד ג') "וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות, ועץ ארז ושני תולעת ואזב, וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים",

כתב רש"י, ועץ ארז - לפי שהנגעים באין על גסות הרוח,

איתא בגמרא (סוטה ז' ע"ב) חציף עלי מאן דמפריט חטאיה, פירש"י, דמפריט חטאיה לרבים, נראה שאינו נכלם בדבר,

לכאורה קשה א' שנראה שע"י כך שמביא עץ ארז, הרי הוא מפרט חטאיה, שהארז מרמז על גסות הרוח,

ועוד קשה ב', מהא דאיתא בגמרא (ברכות נ"ט ע"א) דאין קטיגור נעשה סניגור, ואם מביא הארז שיתכפר על גסות הרוח, הרי אין קטיגור נעשה סניגור,

ביאור הקושיות ע"י מעשה שהיה

איתא בגמרא (תענית כ"ג ע"א) מעשה שבא רבי אלעזר בן רבי שמעון ממגדל גדור מבית רבו, והיה רכוב על החמור ומטייל על שפת נהר, ושמח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו מפני שלמד תורה הרבה,

נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר, (כתב רש"י, יש ספרים שכתוב בהן אליהו זכור לטוב, והוא נתכוון להוכיחו שלא ירגיל בדבר), אמר לו, שלום עליך רבי ולא החזיר לו, אמר לו, (רבי אלעזר) ריקה כמה מכוער אותו האיש, שמא כל בני עירך מכוערין כמותך, אמר לו איני יודע, אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית, כיון שידע בעצמו שחטא, ירד מן

א, ביאור במ"ש במצורע עץ ארז שני תולעת ומים חיים

ב, ביאור הכתוב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע

ג, ביאור הכתוב והנה לא הפך הנגע את עינו ע"ד ספר יצירה

ד, ביאור הכתוב ושני תולעת ואזוב ה, ביאור על מים חיים וקטורת שמכפר על לשון הרע שבא מתולדת המים

ו, איך ניתן לזכות בחיים בזכות שמירת הלשון ז, מה התכוון ר' ינאי במ"ש ולא הייתי יודע כמה הוא פשוט

ח, לשון הרע מביא צרעת והעניות שקולה כצרעת

ט, ה' פעמים כתיב תורת בפי צרעת שכל האומר לשוה"ר עובר על ה' תורות

י, ביאור הכתוב לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה בדרך צחות

יא, הכלב שזוהר בלשונו יקבל בשכרו את מי שלא זוהר בלשונו

יב, שבת הגדול יג, השם שבת הגדול ע"ד הרבי ר' יהונתן בשם הבינה לעתים

יד, קחו לכם צאן למצוה והלא אין קטיגור נעשה סניגור

טו, כל שלא אמר ג' דברים לא יצא משום שאין קטיגור נעשה סניגור

טז, ע"ד המהרש"א יש לבאר כמין חומר דברים הקשים בעניין העגל וכפרתו

יז, שמש צדקה מכוון לכתוב תפלה לעני כי יעטף יח, שובו אלי שוב כי אשובה אליכם וחוזר חלילה

יט, וערבה לה' מנחת יהודה מכוון לאלה נשמותיהם של צדיקים

כ, ביאור המהרש"א והכלי יקר לבין עובד אלקים לאשר לא עבדו

כא, מלאך הזכרון זכר שמו מלאך השכחה שכח שמו

כב, כאשר למד תורה כמנין צוה אז היא שלו

שורשו מחליף כארז, והוא הדבר הגורם למעשה, כפירוש המהרש"א,

לפי"ז מבואר, שהבאת הארז הוא לא לפרט החטא, או לעשותו סניגור, אלא לרפאות את שורש הנגע שהביאו לידי חטא.

ב, ביאור הכתוב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע

כתיב (ויקרא י"ד ג') "וראה הכהן והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע,

יש להבין בלשון הכתוב שאמר והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, הי"ל לומר, והנה נרפא הצרוע, הרי הצרוע נרפא, ולמה כתב שהנגע נרפא,

אך יש לפרש, עפ"י מה שכתב המהרש"א המובא לעיל, שיש לבטל את הגורם לחטא, לכן כתבה תורה שיש לרפא, לא רק את הצרוע, כי אם את נגע הצרוע, כלומר את הגורם לצרעת, ולכן כתוב, **נרפא נגע הצרעת מן הצרוע**,

ג, ביאור הכתוב והנה לא הפך הנגע את עינו ע"ז ספר יצירה

כתיב ויקרא (י"ג נ"ה) וראה הכהן אחרי הכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא

איתא בספר יצירה (פרק ב' משנה ד') כי אין למעלה מענג ואין למטה מנגע,

מבואר, כי על האדם יש בעבודת השם, להפוך את הנגע לענג, ובהיפוך האותיות הוא, לקחת את האות עי"ן, מסוף המילה "נגע" ולתיתו בתחילת המילה, ובכך נהפך הנגע לענג,

ובכך יש לפרש הפסוק, לא הפך הנגע את עינו, כלומר, שהוא לא הפך את העי"ן שבנגע לתחילת המילה שיהיה ענג. ולכן טמא הוא.

ד, ביאור הכתוב ושני תולעת ואזוב

החמור ונשתטח לפניו ואמר לו נעניתי לך מחול לי, אמר לו איני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ואמור לו כמה מכוער כלי זה שעשית, היה מטייל אחריו עד שהגיע לעירו,

יצאו בני עירו לקראתו (של רבי אלעזר) והיו אומרים לו שלום עליך רבי רבי מורי מורי, אמר להם, למי אתם קורין רבי רבי, אמרו לו לזה שמטייל אחריד, אמר להם, אם זה רבי, אל ירבו כמותו בישראל, אמרו לו מפני מה, אמר להם כך וכך עשה לי,

אמרו לו אף על פי כן מחול לו שאדם גדול בתורה הוא, אמר להם, בשבילכם הריני מוחל לו, **ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן**,

מיד נכנס רבי אלעזר בן רבי שמעון ודרש, לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז,

ביאור המהרש"א במה שאמר שלא יהא רגיל

כתב המהרש"א (תענית כ" ע"ב) **ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן**. לכאורה, הכי הי"ל ובלבד שלא יעשה כן עוד, אבל מלשון **שלא יהא רגיל כו'** משמע דלפעמים יעשה כן,

י"ל דה"ק ובלבד שלא יהא עושה דבר המרגיל אותו לעשות כן דהיינו שלא יהא דעתו גסה שהוא מרגילו לעשות כן, לספר בגנות בני אדם כמו שעשה ואמר כמה מכוער כו' וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר בפירוש המהרש"א, שעיקר התיקון צריך להיות בכך שעוקר מהשורש את הסיבה שהביאתו לידי המעשה שעשה,

וכך יש לבאר בארז מצינו שמתחלף שורשו

איתא בגמרא (תענית כ"ה ע"א) מאי דכתיב (תהלים צ"ב י"ג) **צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה** אם נאמר תמר למה נאמר ארז, ואם נאמר ארז למה נאמר תמר,

אילו נאמר תמר ולא נאמר ארז הייתי אומר מה תמר אין גזעו מחליף אף צדיק חס וחלילה אין גזעו מחליף, לכך נאמר ארז, מבואר, כי ארז שורשו מתחלף, ע"כ

לפי"ז אפשר לומר, דלפיכך דרש ראב"ש ואל יהא קשה כארז, לומר לך שעיקר התיקון שצריך האדם לתקן, לא את המעשה בלבד, אלא את שורש המעשה, כלומר שיהיה

כתיב (ויקרא ט"ז י"ב), "ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת,

כתיב (ויקרא י"ד ג') "וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות, ועץ ארז ושני **תולעת ואזב**".

כתב רש"י, (מיומא מ"ה ע"א) דקה, מה ת"ל **דקה**, והלא כל הקטורת דקה היא שנאמר (שמות ל' ל"ו) ושחקת ממנה הדק, אלא שתהא **דקה מן הדקה**, שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת,

כתיב (ישעיהו מ"א י"ד) "אל תיראי **תולעת** יעקב" וגו', פרש"י, **תולעת יעקב** - משפחת יעקב החלשה **כתולעת שאין לה גבורה אלא בפיא**,

איתא בגמרא, (כריתות ו' ע"ב), ושלוש מנין יתירין שמהן כ"ג מכניס מלא חפניו ביום הכפורים, נותן אותה למכתשת בערב יום הכפורים, ושוחקן יפה יפה, **כדי שתהא דקה מן הדקה**, כדתניא דקה מה ת"ל והלא כבר נאמר ושחקת ממנו הדק מה ת"ל דקה כדי שתהא דקה מן הדקה, ע"כ,

יש לומר, כי התורה צוותה להביא שני **תולעת**, לרמז, כשם שהתולעת אין כחה אלא בפיא, כך ישראל, וכמ"ש שהע"ה (משלי יח כא) "**מות וחיים ביד הלשון**"

ה, ביאור על מים חיים וקטורת שמכפר על לשון הרע שבא מתולדת המים ע"ד העקידה

ביאור המהר"ל בדקה מן הדקה

בדרשות מהר"ל דרוש לשבת תשובה (בסוף ספר באר הגולה, דרוש משנת שד"מ, עמוד פ"א) וז"ל, **כתב המהר"ל**, ובפרק גט פשוט (ב"ב קס"ה, א') אמר רב יהודה אמר רב, רוב בגזל, ומיעוט בעריות, והכל בלשון הרע, לשון הרע סלקא דעתך אלא באבק לשון הרע, ע"כ,

כתיב (ויקרא י"ד ג') וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על **מים חיים**,

איתא בעקידה (פרשת תזריע שער ס"א סוף פרק י"ב) **מצינו** (ערכין טז, א) כי צרעת הגוף באה על **לשון הרע**, שהיא נמשכה **מתולדת המים**,

ולכך יש שני קטורת ביום הכפורים, האחד על לשון הרע ממש, והשני על אבק לשון הרע. ולפיכך אמרו במסכת יומא (מ"ה ע"א) ומלא חפניו קטרת סמים דקה, דקה מן הדקה שבערב יום הכפורים, מחזיר הקטורת למכתשת עד שהיא דקה מן הדקה. וזה, מפני כי הקטורת הנוסף ביום הכפורים הוא בשביל אבק לשון הרע, ולכך צריך אבק גמור שהוא על אבק לשון הרע. ומפני שאמרו והכל באבק לשון הרע,

כי כן בעליה הומים כהמון ימים, וקולם לא יפסיק כקול מים רבים, וגם כי כמו שהמים בלתי שומרים תמונתם, כן הם לא יבחינו בין צדיק לרשע, כמו שאמר (במדבר כא, ה) וידבר העם באלקים ובמשה. ולא בין אוהב לשונא, תשב באחיך תדבר (תהלים ג, כ). עכ"ל העקידה,

לפי"ז יש לפרש, שהכפרה למצורע הוא על **מים**, כלומר על הבא **מתולדת המים**,

גם יש לפרש עפ"י ביאור פלא מהמהר"ל בדקה מן הדקה

ורצה לומר שאי אפשר לאדם במה שהוא אדם להיות נשמר מזה, ולכך, בשאר ימות השנה אין ראוי שיהיה כפרה מיוחדת על זה. אבל ביום הכפורים שאדם הוא במדרגת המלאך יש לסלק את חטאו עד שיהיה כמו מלאך, ולכך ביום זה ראוי שיהיה קטורת זה לפני ולפנים שאין מקום ראוי לבא רק ביום הכפורים בלבד ושם מכפר על החטא הזה עד שהוא טהור לגמרי כמו מלאך. עכ"ל המהר"ל,

גם י"ל בדרך העקידה, שלשון הרע בא מתולדת המים כמובא לעיל, וטבע המים הוא לבוא בסדק שהוא **דקה מן הדקה**, ששום חומר לא ידמה לו, ובקטורת המכפר על לשון הרע מצינו **דקה מן הדקה**,

מבואר, שלפי שחטא לשון הרע בא מתולדת **המים**, שהוא בבחינת דקה מן הדקה, שיבוא בכל מקום שהוא, יותר מן הבצק שבסדקי עריבה, לפיכך נתנו בכפרתו שהוא הקטורת, כפרה גם **לדקה מן הדקה**,

כדאיתא בגמרא (ערכין ט"ז ע"א) תנא דבי רבי ישמעאל על מה קטרת מכפרת על **לשון הרע**, אמר הקדוש ברוך הוא יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי, ע"כ,

לפי זה אפשר לפרש, שכאשר אמרו, מי האיש החפץ בחיים, אין הכונה לחיים התלויים במזל, אלא הכוונה, לומר, מי הם חפצי חיים, שלא יהיו נחשבים מתים, וזהו מאן בעי חיי, שעיי נצור לשונך מרע הרי הוא חי ואינו חשוב כמת,

והדברים מכוונים ביותר בהמשך הפסוק

כתיב (תהלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים,

אוהב,
ימים,
לראות,
טוב,

וארבעה דברים אלו, אוהב, ימים, לראות, טוב, מרמזים לאלו הארבעה שלא יהיו חשובים מתים, ואין הכונה למתים ממש, שהרי אין הדבר תלוי בזכות אלא במזל,

אוהב, מרמז שלא יהיה עני, כמ"ש (קהלת ה' ט') אוהב כסף לא ישבע כסף,

ימים מרמז על מצורע, כמ"ש במצורע (ויקרא י"י כ"א) והסגירו שבעת ימים,

לראות, כפשוטו, שיכול לראות שאינו סומא,

טוב, מרמז לבנים, כמ"ש (ישעיהו נ"ו) ונתתי להם בבית ובחומותי יד ושם טוב, מבנים.

ז, מה התכוון ר' ינאי במ"ש ולא הייתי יודע כמה הוא פשוט

איתא במדרש (רבה ויקרא פרשה ט"ז פסקה ב') מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות, וכו' כמובא לעיל, עד א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והכריז מאן בעי סם חיים, והודיעו, מי האיש החפץ חיים, עכ"ל המדרש,

הקשו המפרשים, מה חידש הרוכל, שר' ינאי אמר לא היתי יודע, האם נעלם ממנו הפסוק, ועוד כי לא חידש לו דבר בפסוק כי אם שהראה לו אותו, ואדרבה הרוכל אמר לר' ינאי שהוא אין צריך לזה,

הסבר האלשיך בביאור קושיית המפרשים

כתב האלשיך, (תהלים ל"ה מובא בעץ יוסף במדרש הנ"ל) י"ל, שהיה קשה לר' ינאי, כי ראה

עוד יש לומר, בביאור בטהרת המצורע שהוא על לשון הרע, והכפרה על מים חיים, והוא ע"ד הכתוב, (תהלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב, נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, והשמירה מלשון הרע, הוא הנותן חיים, וזהו, ונתנו עליו על מים חיים.

ו, איך ניתן לזכות בחיים בזכות שמירת הלשון

איתא במדרש (רבה ויקרא פרשה ט"ז פסקה ב') כתיב (ויקרא י"ד ב') זאת תהיה תורת המצורע, הה"ד (תהלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים,

מעשה ברוכל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי, והיה מכריז ואומר מאן בעי למזבן סם חיים, אודקין עליה, (נדחקו סביבו להביט בו),

ר' ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה (בטרקלינו, בחדרו), שמעיה דמכריז מאן בעי סם חיים, א"ל תא סק להכא זבון לי,

א"ל לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך, אטרח עליה, (הפציר בו ר' ינאי), סליק לגביה, הוציא לו ספר תהלים הראה לו פסוק (תהלים ל"ד) מי האיש החפץ חיים מה כתיב בתריה, נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב, א"ר ינאי אף שלמה מכריז ואומר (משלי כ"א), שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו,

א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט, עד שבא רוכל זה והודיעו, מי האיש החפץ חיים, עכ"ל המדרש מבואר בדבריהם ז"ל כי בזכות נצור לשונך מרע, יזכה לחיים, כמ"ש מאן בעי חיי, נצור לשונך מרע,

הקושיא איך אפשר לומר כי חיים הם בזכות ולא במזל

וקשה, מהא דאיתא בגמרא (מו"ק כ"ח ע"א), חיי בני ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא, א"כ מבואר שחיי האדם תלויים במזל, ולא בזכות, ויש לפרש כדלקמן,

איתא בגמרא (נדרים ס"ד ע"ב) ארבעה חשובין כמת, עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו בנים, ע"כ,

ח, לשון הרע מביא צרעת והעניות שקולה כצרעת

כתב בספר הקנה (מובא בספר שמירת הלשון ח"א - שער הזכירה - פרק ו) ראה והבן, שכל המוציא לשון הרע מפיו, נדון בצרעת וגוי, אמר לו רבי, אם כן, כל ישראל יהיו מצרעים, שהרי בעון לשון הרע גלו ישראל וכו', אמר לו, **שקולה העניות כצרעת**, ועין שם עוד ענין נורא בזה. וכן איתא בתקוני זהר, דעון זה גורם, חס ושלום, לעניות, על כן, מי שרוצה לחיות בטובה ישמר עצמו, עכ"ל

לפי"ז אפשר לומר, דלפיכך אמרה תורה חמש פעמים ענין השגת יד במצורע, מכיון והעניות באה לו ע"י לשון הרע, ועבר על חמשה חומשי תורה, לכן נכתב השגת יד ע"י אין ידו משגת, כנגד כל חומש וחומש,

ט, ה' פעמים כתיב תורת בפ' צרעת שכל האומר לשוה"ר עובר על ה' תורות

איתא במדרש (רבה ויקרא פרשה טז פסקה ו) אמר ר' יהושע בן לוי חמש תורות כתובות במצורע,

זאת תורת נגע צרעת, י"ג נ"ט,
זאת תהיה תורת המצורע, י"ד ב',
זאת תורת אשר בו נגע צרעת, י"ד ל"ב,
זאת התורה לכל נגע הצרעת, י"ד נ"ד,
זאת תורת הצרעת, י"ד נ"ז,

זאת תהיה תורת המצורע, המוציא שם רע, ללמדך שכל האומר לשון הרע עובר על חמשה חומשי תורה לפיכך משה מזהיר את ישראל זאת תהיה תורת המצורע, עכ"ל המדרש,

בכל אחד מחמש חומשי תורה מצינו איסור לה"ר

בספר עקידת יצחק, שער ס"ב עמוד נ"ד מבאר היכן מצינו בכל חומש מחמשה חומשי תורה איסור לשון הרע,

בספר בראשית הנה בתחלתו (ג') נמצא נשיכת נחש הקדמוני שספר לשון הרע ממלכו של עולם על און שומעת, וכו' וכו'

שהפסוק **מי האיש החפץ חיים**, נכתב בלשון **נסתר**, שלא לנוכח, והתשובה **נצור לשונך מרע**, היא בלשון **נוכח**, א"כ למה פתח בלשון **נסתר** וסיים בלשון **נוכח**, ודבר זה היה קשה לו בפסוק,

ובראות ר' ינאי, המעשה הזה שהיה מכריז הרוכל לרבים, **מאן בעי חיי**, ומדבר אל הבא לשאול, ואומר לו **נצור לשונך וגוי**

הבין ר' ינאי כי כן עשה דוד המלך, שהיה משמיע ואומר לרבים, **מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב**, שלא לנוכח, ובבא האיש לפניו, ואומר לו שהוא חפץ חיים היה מדבר אליו בלשון **נוכח** ואומר לו **נצור לשונך מרע**, וע"ז אמר ר' ינאי, שרק ממעשה הרוכל הבין את הפסוק, **ע"כ דברי האלשיך**,

ביאור הרד"ל לקושיית המפרשים

כתב הרד"ל, (ויקרא רבה פרשה ט"ז פסקה ב') איפשר, משום שיש לפרש, מ"ש **"מי האיש החפץ חיים, נצור לשונך מרע"**, שגם מקרא דלהלן **סור מרע ועשה טוב** וגוי נמשך למי האיש החפץ חיים, וא"כ **"מי האיש החפץ חיים"** כולל קיום כל התורה כולה, שאומר **"סור מרע ועשה טוב"**,

ובא הרוכל והודיע, שעיקר מי האיש נמשך רק לנצור לשונו, וזה היה החידוש של ר' ינאי, **ע"כ דברי הרד"ל**,

הסבר ע"פ דרכנו בביאור קושיית המפרשים

ועוד אפשר לומר, עפ"י מה שביארנו לעיל במה שקשה, כי **חיים** אינו דבר התלוי בזכות אלא **במזל**, א"כ היאך אומר הפסוק כי מי שחפץ חיים ינצור לשונו, דמשמע שהחיים תלויים בעשייתו הטוב,

ותירצנו, כי הכונה, מי האיש החפץ חיים, פירוש **חיים** שלא יהיה **חשוב כמת**, וזהו ע"י **נצור לשונך מרע**, כי המצורע חשוב כמת אעפ"י שהוא חי,

לפי זה אפשר לומר, שזה מה שאמר ר' ינאי על הפסוק **"היכן הוא פשוט"**, שהיה קשה לו, איך אפשר ללמוד הפסוק **כפשוטו**, שהחיים תלוי בזכויות,

וע"ז אמר כי הרוכל לימדו, כי נצור לשונך מרע הוא **סם החיים**, כלומר, התרופה שהאדם החי יהיה חי, ולא ייחשב כמת.

שקר בחבירו ראוי להשליכו לכלבים שנאמר
לכלב תשלכון אתו,

יש לבאר, למה המספר לשון הרע והמקבל
לשון הרע והמעיד עדות שקר ראוי להשליכו
לכלבים,

כתיב (שמות כ"ב ל') ואנשי קדש תהיון לי ובשר
בשדה טרפה לא תאכלו **לכלב תשלכון**
אותו, כתב רש"י (שמות כ"ב ל') למדך הכתוב
שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה שני (שמות
יא) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר
הקב"ה **תנו לו שכרו,**

לפי"ז אפשר לומר, דלפיכך ראוי להשליך
לכלב את מי שאינו נזהר, וחוטא בלשונו,
מכיון והכלב נזהר בלשונו כמאמר הכתוב
ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, לפיכך
יבוא על שכרו, ויושלך אליו מי שאינו נזהר
בלשונו.

יב, שבת הגדול

יג, השם שבת הגדול ע"ד הרבי ר' יהונתן בשם הבינה לעתים

כתב בספר **אהבת יהונתן ממוהר"ר יהונתן**
אייבשיץ (בהפטרה לפרשת שמיני), בשם הספר
בינה לעיתים ממו"ה הר"ר **עזריה פיג'ו** בעל
מחבר הספר גידולי תרומה על ספר התרומה
והספר **בינה לעתים** דרושים נחמדים ויפים,
(דרוש כ"ג עת צאת, דרושים לחג הפסח מועד צאתנו
ממצרים, דרוש ראשון לשבת הגדול)

וכך כתב, **קנה שם טוב לעצמו השבת הקדוש**
הזה מיתר מקראי קדש, כי יקראוהו **שבת**
הגדול, כאלו יגדילוהו על שאר שבתות ה',
מטעם הנס הנעשה בו מלקיחת פסח מצרים
כדבריהם ז"ל.

והן **אמת** כי היום אשר בו נעשים נפלאים
ונסים ראוי להקרא גדול, והיום המקווה
לפדיון נפשנו בגלותנו זה יוכיח שנאמר עליו
(מלאכי ג' כ"ג), הנה אנכי שולח לכם את אליהו
הנביא לפני בא יום ה' **הגדול** והנורא והשיב
לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, **וראוי**
לנו לדעת מה הכוונה בהשבת הלב הזה,

כתיב (שמואל ב פרק ו כ) וישב דוד לברך את
ביתו ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד

הספר השני גם כן בתחלתו (בי) נמצא מאמר
הרשע הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את
המצרי והרי הוא מתלהלה יורה זיקים חצים
ומות וכו' וכו',

הספר הג' אשר אנו בקרבו אשר באו בו
פרשיות אלו המספרות בנגעי הצרעת הכוללות
החמש תורות שזכר ר' יהושע בן לוי שכלם
נדרשו על מאמר תורת המצורע שירצה
המוציא שם רע,

הספר הד' גם הוא נתפרסם בו ענין דיבורה
של מרים (י"ב) אשר נענשה עליו בצרעת לעיני
כל ישראל אשר נתעכבו שם עד האספה וכו'
וכו',

והספר הה' תחלתו היתה תוכחה על מדה
פחותה זו כמו שתרגם אנקלוס (א) בין פארן
ובין תופל דאתפלו על מנא וכן אמר להם (שם)
ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת ה' אותנו
הוציאנו ממצרים וגו'.

י, ביאור הכתוב לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה בדרך צחות

כתיב (תהלים ל"ד), **"נצור לשונך מרע ושפתיך
מדבר מרמה"**

יש להבין במה שבא להרחיק את הלשון מרע,
ואת השפתיים מדברי מרמה, שהיל"ל נצור
לשונך ושפתיך מרע ומדבר מרמה, ולמה חילק
ביניהם, ועוד יש להבין מה בין השפתיים
והלשון שכולם הם ממוציאי הדיבור, וכי מה
חילוק יש ביניהם,

ויש לומר, משום שבשפתיך אפשר לדבר, וע"ז
אמר **שפתיך מדבר,** אך **בלשון** יש עוד רע, כגון
לשון חניפה, וע"ז כפל ואמר, גם

לשונך להרחיק מעשיית הרע כגון חנופה,
ושפתיך מהחניפה.

יא, הכלב שנזהר בלשונו יקבל בשכרו את מי שלא נזהר בלשונו

איתא בגמרא (פסחים ק"ח ע"א), אמר רב ששת
משום רבי אלעזר בן עזריה כל המספר לשון
הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות

וכאמרו (צפניה פרק ג' ט') "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד", באופן שלסבת התפרסם שם ה' ויכלתו כי זה הוא יום ה'. ר"ל יום המתייחס ונוגע אליו יתב' נקרא **גדול עכ"ד**.

יד, קחו לכם צאן למצוה והלא אין קטיגור נעשה סניגור

קושיית הבני יששכר

כתב **הבני יששכר** (מאמרי חודש ניסן מאמר ב אות ג), עפ"י מה שאמרו רז"ל משכו וקחו לכם צאן משכו ידיכם מעבודה זרה, שהיו עובדין לעבודה זרה של מצרים מזל טלה, וקחו לכם צאן למצוה (שמו"ר פט"ז ב'), **וקשה הלא אין קטיגור נעשה סניגור**,

יש לבאר הענין בהקדים

כתיב (שמות יב יא). "וככה תאכלו אותו וכו' פסח הוא לה", **ופירש רש"י**, הקרבן קרוי פסח על שם הדילוג וכו' ואתם עשו את כל עבודותיו לשם שמים עכ"ל, **הנה עקבותיו לא נודעו מאי בעי בזה**, לא ראיתי בזה דבר המתיישב על הלב,

והנני אומר בדרך צחות עפ"י מה שפירשנו בפרשת ויהי ביום השמיני (ויקרא טו), "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'", דמיותר ולא נודע פירושו, וכבר דברו בזה רז"ל במדרשיהם,

ואמרנו דהנה קיי"ל (ר"ה כו א), **אין קטיגור נעשה סניגור**, על כן אין משמשין בבגדי זהב מבפנים ואין תוקעין בשופר של פרה, והנה בכאן קח לך עגל בן בקר לחטאת, **לכפר על מעשה העגל, אדרבא נעשה סניגור**,

ונראה לפרש עפ"י מה דאיתא בגמרא (קידושין ה א) כיון דמקשינן יציאה להויה, דכתיב ויצאה והיתה, תהא אשה מתגרשת בכסף, ומשנינן יאמרו כסף מכניס כסף מוציא **אין סניגור נעשה קטיגור**, ומקשינן אם כן שטר נמי, ומשנינן **מילי דהאי שטרא לחוד ומילי דהאי שטרא לחוד**,

ובזה יתבאר לך הכתוב, הגם שאין קטיגור נעשה סניגור, אעפ"כ זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, **שתאמרו בדיבור שאתם עושים את אשר צוה ה'**,

ותאמר, "מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים,

"ויאמר דוד אל מיכל לפני ה' אשר בחר ביי וגו'

"ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות" וגו',

מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום כהגלות נגלות אחד הרקים. **ומלת היום הוא מבוארת הכפל**.

ועוד כיון שתואר נכבד חוזר אל המלך נראה שהל"ל מה נכבד **מלך ישראל היום**,

ע"כ אני אומר. כי לפי שבהעשות איזו פעולה רשומה בזמן מהזמנים, הנה אותו היום יקנה שם לעצמו וישאר זכרונו ע"ש הפעל הנעשה בו, כאלו תאמר יום הכפור הכולל יקרא יום אדיר בימי שנה. מפני קדושתו אשר בו הוא יתברך מוחל וסולח לכל עונותינו. ור"ה נקרא יום הדין כי בו ידין עמים.

לכן מיכל כמתלוצצת, אמרה למלך הנה באמת כמה וכמה נמצא היות יקר ונכבד היום הזה שישאר זכרונו רשום לדורות ליום נכבד בעבור הפעולות הנכבדות הנעשות בו.

ואמר מלך ישראל הוא שמדברת עמו. ואמרה לו אתה מלך ישראל ראה גם ראה כמה "נתכבד" זה היום מכל הימים. שהרי זכה שנגלה היום לעיני אמהות עבדיו וגו' וכאלו **רצתה לומר להפך**, (כלומר זהו יום בושה)

והוא ע"ה השיב, כי בהיותו עושה זה לפני ה' **לכבוד** יחשב לו,

ועם הקדמה זו נתן שם הבינה לעתים טעם לשבח על שבת שלפני פסח שנקרא **שבת הגדול**.

וזה לשונו, ונמצא א"כ גם בעניינינו זה בשבת זה שהיה פירסום יכלתו יתב' בלקיחת ישראל אלהיהן של מצרים לעיניהם ויאסרוהו בעבותים ואחר יגררוהו בקרקע יקשרוהו בכרעי מטתם ראוי גם הוא להקרא **גדול**.

והיום המקווה לפדיון נפשינו בגליותינו זה יוכיח שנקרא **גדול**. כמו שנאמר הנה אנכי וגו' יום ה' **הגדול והנורא**. כי **העצומה שבנפלאות היום הוא המקווה**, תהיה ההכרה הכוללת לכל בני העולם באלקותו ית' וידיעת אומות העולם, עובדי אלילים הבלי עצביהם וכו'.

והתם בעשיית העגל אמרו (שמות לב ח), "אלה אלהיך" וכאן אמרו "אשר צוה ה'" ממילא, מילי דהאי לחוד ומילי דהאי לחוד, והבן,

לפי זה יש לבאר הקושיה דלעיל, משכו ידיכם מעבודה זרה, שהיו עובדין לעבודה זרה של מצרים מזל טלה, וקחו לכם צאן למצוה (שמו"ר פט"ז ב'), וקשה הלא אין קטיגור נעשה סניגור,

אלא, ע"י "ואמרתם זבח פסח הוא לה" המבואר בפסוק (שמות יב כז), ממילא מילין דהאי לחוד ומילין דהאי לחוד, וזהו הרמוז בכאן בציווי ג"כ, פסח הוא לה', ומפרש רש"י (שמות י"ב י"א) פסח נקרא הקרבן, ומזרז הכתוב, הקרבן הזה עשו לשם שמים כי אין קטיגור נעשה סניגור, והבן הדבר,

מבואר, שע"י האמירה לה', אין כאן קטיגור נעשה סניגור.

טו, כל שלא אמר ג' דברים לא יצא משום שאין קטיגור נעשה סניגור

איתא בגמרא (פסחים קט"ז ע"ב), רבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ע"כ,

כתב הבני יששכר (מאמרי חודש ניסן מאמר ה אות י"ח), כבר דברנו בזה באריכות בפירוש ההגדה בדברי רבן גמליאל כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו,

הנה התמיה מימי קדם למה לא יצא ידי חובתו אם לא אמרן בפה והיכא רמיזא, ואענה חלקי בדברי רבן גמליאל,

וכך נראה לפרש דהנה קיי"ל בכל מקום אין קטיגור נעשה סניגור כדאיתא (ר"ה כו א), ע"כ אין משמשין בבגדי זהב בבית קודש הקדשים ואין תוקעין בשופר של עגל,

והנה בכאן דרשו חז"ל משכו וקחו לכם צאן, משכו ידיכם מעבודה זרה, שהיו משוקעים גם הם בעבודה זרה של מצרים וקחו לכם למצוה צאן לעבודת הש"י, ותהי זאת כפרתכם וראיתי את הדם ופסחתי וכו' [שמו"ר פט"ז ב'],

והנה קשה הלא הצאן היה עבודה זרה של מצרים והם עבדו את הצאן וא"כ איך תהיה זאת למצוה ולכפרה והלא אין קטיגור נעשה סניגור,

ונראה לתרץ עפ"י מה שאמרו בגמרא (קידושין ה א) ותהא אשה מתגרשת בכסף, דמקשינן יציאה להויה, ומשני סברא אין סניגור נעשה קטיגור, ומקשינן א"כ שטר נמי, ומתרץ מילי דהאי שטרא לחוד ומילי וכו',

אם כן בזה יש לתרץ גם בכאן, דאמרה תורה ואמרתם זבח פסח הוא לה' וכו' (שמות יב כז), ובאמירה תליא מילתא, הנה מילין דהאי לחוד ומילין דהאי לחוד, ואין כאן קטיגור נעשה סניגור,

הנה לפי"ז, זהו דבר המבואר בתורה, והנה בא רבן גמליאל וחדש לנו כי לא בפסח בלבד הדברים אמורים רק גם במצה ומרור צריכים לאומרם בפה מטעם הנ"ל,

דהנה כתיב במצה (שמות יב לט), ויאפו את הבצק עוגות מצות כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וכו'

הנה מה שלא יכלו להתמהמה ידוע הוא על שהיו משוקעים כבר במ"ט שערי טומאה, הנה זכר המצה הנה הוא ג"כ כמזכיר עון הגם שהוא כעת למצוה ולכפרה, אין קטיגור נעשה סניגור, אבל הוא ג"כ לזכות, וגם צדה לא עשו להם, זה הוא מה שזוכר הש"י לישראל כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריד וכו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה [ירמיה ב ב], נמצא בדברו בפה הטעם, מילי מילי קתני, ולא מיקרי קטיגור נעשה סניגור כי מילי דהאי לחוד וכו'.

וכן במרור כתיב [שמות א יד], "וימררו את חייהם בחומר ובלבנים", ידוע מכתבי מרן האריז"ל [פרע"ח שער חג המצות פ"א] שהיו נשמות גדולות מן דור הפלגה שהמרו אמרי קל והכעיסוהו בחומר ובלבנים, על כן זאת היתה לאבותינו במצרים לתקן עונם בשעבוד חומר ובלבנים שממררין חיי האדם, אבל אלו שהמרו בדור הפלגה לא היו אז אבותינו והיו נקראים אבותינו כשנתנטעו הנשמות בזרעו של יעקב והמה תקנו כל הנשמות הללו,

ולפי זה תבין דגם על מרור יקשה, דהנה הוא רומז על שעבוד חומר ובלבנים שממררין וכו' הנה הוא כמזכיר עון של חומר ובלבנים של דור הפלגה ואין קטיגור נעשה סניגור,

אבל התירוץ הוא אנו עושין זכר לאבותינו, ודור הפלגה לא היו אבותינו, ואבותינו במצרים המה השתדלו בעבודתם לתקן, וא"כ גם בזה מילי מילי קתני,

יתקבל בתשובה, **שמא** רק משום שהיה **גזירת מלך** שישלוט בהם יצרם, לפיכך היה צריך לקבלם בתשובה, אבל החוטא מחמת יצרו איך נדע שיתקבל בתשובה,

איתא בגמרא (ירושלמי שקלים פרק ב הלכה ג') **כתיב** [שמות ל יג] "זה יתנו כל העובר על הפקודים" ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל וחרנה אמר לפי שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל,

מבואר, שמחצית השקל בא לכפר על מעשה העגל,

ויש ליישב הקושיות הנ"ל ע"ד המהרש"א

איתא בגמרא (סנהדרין ל"ד ע"א), תנא, וכפטיש יפוצץ סלע, מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות - אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים.

כתב המהרש"א (סנהדרין דף לד עמוד א ד"ה מה פטיש זה מתחלק) לאחר בירור בדברי התוספות ועוד,

יש לפרש זה, דלפום הנהו דרשות **סלע** הוא מלשון חכמים **סלע שהוא מטבע** שהיא ג"כ ממתכת וברזל **ודימה** בפרק קמא דקידושין את האדם בצורתו אם טוב ואם רע לצורת סלע, כי כמו שהסלע הישנה ממלך ראשון שנפסלה לא נפסל רק צורתה הישנה, והאש מתיך אותה והפטיש מפוצץ אותה לתת לה צורה חדשה וטובה היוצאת,

כן צורת האדם שהיה לו צורה נפסלת רעה ממלך הראשון הזקן שהוא יצר הרע, הנה על ידי אש התורה שהיא כתובה לפניו באש כוי מתיך ומבטל ממנו צורה הראשונה, ועל דרך זה דימה אותו ג"כ לפטיש שהוא מפוצץ

הסלע ונותן לו צורה חדשה, כן ד"ת נותנין לאדם הנפסל בצורתו צורה טובה ורוח חדש שהוא היצר טוב, ועל זה מביא שם כל האי קרא, (ירמיה כ"ג כ"ט) **"הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע"**, וגוי שדימה התורה לאש ולפטיש להחזיר לאדם צורה ורוח חדשה כמו האש והפטיש לסלע, **עכ"ל המהרש"א**

דברי המהרש"א הם ע"ד **הא דאיתא בגמרא** (בבא מציעא מ"ה ע"ב), מטבע דעתיה אצורתא, וצורתא עבידא דבטלא. **פירש רש"י** שאין המטבע חשוב אלא על ידי צורה שבו, וצורתא

וזהו שאמר רבן גמליאל, כל שלא אמר גי' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, דהן המה כולם מזכירים חובה, **ואין קטיגור נעשה סניגור**, אבל כיון שאומרן בפה טעם עשייתן הנה **מילין דחובה לחוד ומילין דזכות לחוד**, ולא שייך בזה אין קטיגור נעשה סניגור, ויצא האדם ידי חובה ויעמדו לו הפסח מצה ומרור, לזכות ולמליצי יושר, אמן, **עכ"ל הבני יששכר**.

טז, ע"ד המהרש"א יש לבאר כמין חומר דברים הקשים בעניין העגל וכפרתו

קושיה א'

כתיב (ויקרא ט' ב') "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני ה'", **כתב רש"י** קח לך **עגל** - להודיע **שמכפר לו** הקדוש ברוך הוא ע"י **עגל** זה על מעשה **העגל** שעשה, **והקושיה כי רבה ומפורסמת**, הלא איתא (ראש השנה כ"ו ע"ב) **דאין קטיגור נעשה סניגור**,

קושיה ב'

איתא בגמרא (שקלים דף ג' ובמ"ר ובתנחומא פ"ר כי תשא ס"י ט"ו) **כתיב** (שמות ל"ג י"ג) "זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש", **מטבע של אש** מתחת כסא הכבוד הראה הקדוש ברוך הוא למשה, **והקשו בו**, למה היה צריך להראות למשה רבינו **מטבע של אש**, וכי לא יכל הקב"ה להראות לו מטבע רגיל,

גם יש להבין למה הראה לו הקב"ה המטבע **מתחת כסא הכבוד**,

קושיה ג'

איתא בגמרא (עבודה זרה ד' ב'), א"ר יהושע בן לוי, לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנאמר (דברים ה' כ"ו) "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים", **כתב רש"י** (עבודה זרה ד' ב'), ד"ה לא עשו ישראל את העגל, **כלומר**, גבורים ושליטים ביצרם היו ולא היי ראוי להתגבר יצרם עליהן, **אלא גזירת מלך היתה לשלוט בם**, כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה. **יש להקשות**, איך אפשר ללמוד ממעשה העגל שגם אם חטא מרצונו בבחירתו

עבידא דבטלה, שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת, ע"כ

על פי דברי המהרש"א, יש לבאר, כי רצה הקב"ה לזכות את ישראל בשעה שבאו לעשות העגל, גזר הקב"ה כי עשייתו תהיה ע"י השלכתו לאש, ללמד שגם לאחר החטא ניתן לפסול ע"י האש את הצורה הראשונה של מלך זקן וליצור צורה חדשה, וזוהי דרך תשובה שהקדים הקב"ה רפואה למכה, והגזירת מלך היתה שעשייתו תהיה ע"י השלכה לאש, וממילא לא יקשה, ממה שהיה מחויב למחול להם, כי יש לומר שגם אם עשו מרצונם, דרך תשובה הורה בידם,

גם לא יקשה למה הראה לו מטבע של אש ללמד שעשיית צורה חדשה ניתן ע"י ביטול צורה הישנה ע"י האש ועשיית צורה חדשה, כביאור המהרש"א,

גם יש לבאר, למה מתחת כסא הכבוד ע"ד הא דאיתא בגמרא (סנהדרין ק"ב ע"ב) **כתיב** (דברי הימים ב פרק לג פסוק יג) "ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלם למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא האלקים" ואמרו ז"ל, שחתר לו חתירה מתחת לכסא הכבוד

מבואר, שגם על עשייתו צלם ועבד ע"ז, מצא לו הקב"ה דרך תשובה מתחת לכסא הכבוד,

גם יש לומר, שאין כאן קטיגור נעשה סניגור, משום שקטיגור הוא העגל, אך ביטולו ע"י האש ועשיית צורה אחרת הוא הסניגור,

יז, שמש צדקה מכוון לכתוב תפלה לעני כי יעטף

בהפטרה (מלאכי פרק ג') "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק",

אפשר לתת טעם על כך, שסמך שמש לצדקה, כידוע שמי שנהנה מן הצדקה מתבייש ביותר מן הנותן,

וכך איתא, ירושלמי (ערלה דף ו' ע"א), דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביה, (האוכל משל חברו, מתבייש להסתכל בפני חברו) ולכן חשוב ביותר המתן בסתר, שלא לבייש את מי שאין לו,

סמיכות השמש לצדקה והקשר ביניהם

וכך גם יצר היוצר את השמש, שלא ניתן להסתכל בה, שכידוע השמש הוא ראש כל הטבעיים ודרכה ניזונים התבואה וטבע הארץ, ולכן סמך השמש לצדקה דשניהם שוין, שאין המקבל יכול להסתכל בפני הנותן,

וכך אפשר לפרש, הפסוק (תהילים פרק ק"ב א') "תפלה לעני כי יעטף ולפני ידוד ישפך שיחו ה' שמעה תפלתי ושועתי אליך תבוא אל **תסתור פניך ממני** ביום צר לי",

וכך הוא פירוש, כשאני מתפלל תפילתי היא תפילת עני המתבייש בפני הנותן, לכן אני מתעטף בגלל שאני המקבל,

אך אתה ה' הנותן אל **תסתור פניך** ממני, אינך צריך להסתתר, וז"ש דהע"ה, תפילה לעני כי יעטף, אבל אתה, אל **תסתור פניך**, כי אתה הנותן ולכן אינך צריך להסתתר.

יח, שובו אלי שוב כי אשובה אליכם וחוזר חלילה

בהפטרה (מלאכי פרק ג') **שובו אלי ואשובה אליכם** אמר ידוד צבקות, ואמרתם במה נשוב,

י"ל בהקדם ביאור הפסוקים שאמר דהע"ה

כתיב (תהילים פרק נ"א) "**הרב כבסני** מעוני ומחטאתי טהרני, כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד",

וקשה טובא, האחד, לשון הפסוק, **הרב כבסני** שביקש ד"ה **שיכבסנו הרבה**, וכי אי אפשר לו להקב"ה לכבס בבת אחת, ולמה לו להרבות בכיבוסו,

ועוד קשה לשון הפסוק, כי פשעי אני אדע, אני יודע לא נאמר, אלא אדע בלשון עתיד,

ולמה לא אמר בלשון עבר כי פשעי אני ידעתי, או בלשון הווה כי פשעי אני יודע, אלא בלשון עתיד אני אדע,

אפשר לפרש ולומר, כי קושיא אחת מתרצת את השניה, כידוע, קדושי השם, כאשר עושים תשובה, ומתקרבים לבו"ית, מתחרטים על שהאתמול לא היה בדרגא עליונה, וכל כמה שמתקרבים יותר. מצטערים על העבר, ונקרא תשובת רבי סעדיה גאון,

המהרש"א שאמר כאו רוכב **ערבות** ע"ד הא דאיתא בחגיגה י"ב עכ"ד, כדלהלן,

איתא בגמרא (חגיגה י"ב ע"ב), ריש לקיש אמר: שבעה רקיעים הן, וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, **ערבות**.

איתא בגמרא (חגיגה י"ב ע"ב), **ערבות** - שבו צדק, משפט וצדקה, גנזי חיים וגנזי שלום וגנזי ברכה, **ונשמתן של צדיקים**, ורוחות ונשמות שעתיד להיבראות, וטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים. **נשמתן של צדיקים** - דכתיב והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך,

מבואר כי נשמתן של צדיקין חביבין וערבים לפניו כקרבן והוא גונזן,

ביאור הכתוב וערבה לה'

לפי"ז יש לבאר מה שאמר הנביא **וערבה לה'** מנחת יהודה, הכונה הוא למנחת **נשמותיהם של צדיקים שמכפרים כקרבן, ולכן קראו כאן רוכב ערבות,** בלשון נופל על לשון **וערבה לרוכב ערבות,**

עוד יש לבאר הכתוב ע"ד הגמרא בפסחים

איתא בגמרא (פסחים מ"ה ע"א), בצק שבסידקי **עריבה**, אם יש כזית במקום אחד - חייב לבער, ואם לאו - בטל במיעוטו.

אפשר לומר שפותחים ההפטרה בלשון של **וערבה**, לרמז ולומר כי ישראל קדושים הם, ובערבי פסחים טורחים לקיים כי כל שאור וכל חמץ לא ימצא, ואף הדבר הקל של בצק שבסידקי **עריבה** מחמירים עליהם להוציאו מביתם,

וזו ה**עריבה** שטורחים כ"כ לנקותה לעשות רצונו ית', **עריבה** לפני המקום, וזה הרמז בפסוק **"וערבה לידוד מנחת יהודה וירושלם"**, **ערבה** מלשון **עריבה** כמו שפירשנו.

כ, ביאור המהרש"א והכלי יקר לבין עובד אלקים לאשר לא עבדו

כתיב (מלאכי פרק ג' י"ח הפטרת שבת הגדול), **"ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו"**,

איתא בגמרא (חגיגה ט"ו ע"ב), מאי דכתיב, היינו צדיק היינו עובד אלקים, היינו רשע היינו

וכך אמר דוד המלך, הרב כבסני, צריך לכבסני הרבה פעמים, כי בכל פעם שתכבסני, אז פשעי **אני אדע**, אכיר אז גם בדברים היותר דקים, וכאשר תכבסני שוב, אז אמשך ואדע הדברים העוד יותר קלים וחוזר חלילה, וזהו לשון הפסוק, **הרב כבסני מעוונתי**, כי כמה שתכבסני יותר, **פשעי אני אדע** עוד,

וכך אפשר לפרש גם הפסוק, **שובו אלי**, ואז **אשובה אליכם** ואודיעכם, במה עוד אתם יכולים לשוב ולהתקרב אלי.

יט, וערבה לה' מנחת יהודה מכוון לאלה נשמותיהם של צדיקים

כתיב (הפטרה לשבת הגדול מלאכי פרק ג' ד'), **"וערבה לידוד מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמניות" וגו'**,

איתא בגמרא (מועד קטן כ"ח ע"א), למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך, מה פרה אדומה מכפרת, אף **מיתתן של צדיקים מכפרת**.

כתב המהרש"א כי דוחק לומר כפירוש התוס' שפרת חטאת מכפרת על מעשה העגל כדברי המדרש תבוא אמו וכו', אלא צריך לומר משום שהוא **קרבן**, וע"ז אמר כמו **שקרבן** מכפר כך מיתת צדיקים מכפרת, עכ"ד המהרש"א

איתא בגמרא (מנחות דף ק"י ע"א), **כתיב** (דברי הימים ב פרק ב' ג'), **"הנה אני בונה בית לשם ידוד אלקי, להקדיש לו, להקטיר לפניו קטרת סמים, ומערכת תמיד, ועולות לבוקר ולערב, לשבתות ולחדשים ולמועדי ידוד אלקינו, לעולם זאת על ישראל"**,

"לעולם זאת על ישראל", א"ר גידל אמר רב, זה מזבח בנוי, ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן,

כתבו התוספות, ד"ה ומקריב עליו קרבן, יש מי שאומר **נשמותיהן של צדיקים** היינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה, **ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון**, ע"כ,

איתא בגמרא (מועד קטן כ"ה ע"ב), רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק, **ביאר**

אשר לא עבדו, אמר ליה עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי ניהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, ע"כ,

כתב המהרש"א (חגיגה ט ע"ב ד"ה ואינו דומה שונה ק' פעמים לשונה ק"א פעמים), **נקט במלתיה מספר הזה לפי הרמז, ע'ובד א'לקים ל'אשר הוא ר"ת גימ' ק"א, ל'א ע'בדו הוא ר"ת גי' ק'**

וזהו אינו דומה שונה פרקו מאה למאה ואחד, **עכ"ד המהרש"א,**

כתב הכלי יקר (דברים פרק ד' פסוק ט') דרשו חז"ל (חגיגה ט ב) מן פסוק (מלאכי ג יח) "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו" שאינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד.

וכ"כ הכלי יקר, ושמעתי (אפשר בשם המהרש"א) רמז לדבר, ל'א ע'בדו ראשי תיבות שלו עולה מאה, לומר שהלומד מאה פעמים, עדיין נקרא לא עבדו, "ע'ובד א'להים ל'אשר" ראשי תיבות עולה מאה ואחד, כי השונה פרקו מאה ואחד פעמים נקרא עובד אלקים,

וכתב עוד הכלי יקר, וזו משלי, לעשות רמז יקר מזה, והוא, כשתסתכל במלת זכר ובמלת שכח תמצא מספר מאה ואחד ביניהם, והרוצה לבטל השכחה, יחזור על לימודו מאה ואחד פעמים, ובהם יפחות מן מספר שכח מספר מאה ואחד, וישאר מן שכח מלת זכר, על כן, מאז (שילמד מאה ואחד פעמים) יהיה הדבר כמוס אצלו לזכרון לא ישכח עוד.

כא, מלאך הזכרון זכר שמו מלאך השכחה שמו שכח

עוד כתב הכלי יקר וקרוב לשמוע שהמלאך הממונה על הזכרון, זכר שמו ויש לו רכ"ז כוחות, והמלאך הממונה על השכחה שכח שמו ויש לו שכ"ח כוחות, נמצא שיש לו מאה ואחד כוחות יותר מן מלאך של הזכרון, על כן השכחה גוברת על האדם, לפיכך צריך הוא לחזור על לימודו מאה ואחד פעמים, כי בכל פעם ופעם שיחזור הוא מחסר ומחליש כח אחד מכוחותיו, וכשחזר מאה ואחד פעמים החליש כל כוחותיו היתרים, ונכנס תחת יד המלאך הממונה על הזכרון, ולא ישכח עוד.

רמז לדבר, ה'שמר ו'שמור נ'פשך מ'אד" ראשי תיבות מן ארבע תיבות אלו עולה למספר מאה ואחד, וראשי תיבות של תיבת ל'ך היינו למ"ד, וכאילו אמר, למוד תורתך מאה ואחד פעמים פן תשכח את הדברים, וזה רמז יקר, **עכ"ל הכלי יקר,**

וכתב עוד הכלי יקר, לתרץ כפל הלשון, "השמר לך, ושמור נפשך", דמה שאמר "השמר לך" רצה לומר שמירת הגוף, ושמור

נפשך, הוא שמירת הנפש, וגם לא הזכיר בשמירת הגוף, מאד, כמו בשמירת הנפש, מכיון שבשמירתה צריך האדם להזהר ביותר מבשמירת הגוף, לכך אמר ושמור את נפשך, מאד, עכ"ד הכלי יקר,

כב, כאשר למד תורה כמנין צוה אז היא שלו

איתא בגמרא (עבודה זרה י"ט ע"א) ואמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא **ולבסוף נקראת על שמו** שנאמר (תהלים א') **בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, פרש"י נקראת על שמו - של אותו תלמיד שטרח בה, כדכתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם, ע"כ,**

איתא בגמרא (סוכה מ"ב ע"א) קטן היודע לדבר אביו לומדו **תורה וקריאת שמע תורה מאי היא** אמר רב המנונא **תורה צוה לנו,**

ואפשר בכך לפרש הפסוק, כי קטן מיד בתחילת דרכו בתורה, אביו מלמדו, אימתי תהיה התורה שלו **שתקרא על שמו,** רק כאשר **יטרח** ויהיה שונה פרקו מאה ואחד פעמים, ובכך מבואר לשון הגמרא, **ולבסוף נקראת על שמו,** הסוף הוא כששנה מאה ואחד,

וזהו פירוש הפסוק, **תורה דהיינו כשלמד התורה, במספר צוה דהיינו מאה ואחד פעמים, תהיה לנו אז היא שלנו ונקראת על שמנו.**

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל
"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק
פקס 03-6161555 נייד 0527-616166
מייל y0527616166@gmail.com